

De muslimske overnattings-SFO-ene

Metoderapport til SKUP

Aftenposten

Prosjektnavn: De muslimske overnattings-SFO-ene

Journalister: Thomas Olsen, Olga Stokke, Tonje Egedius, Jan Gunnar Furuly, Trond J. Strøm og Per Byhring, Aftenposten.

Andre bidragsytere: Marianne Stensland, Christine Engh, Hans O. Torgersen, Stein Jarle Bjørge, Paal Audestad, Monica Strømdahl, Jan Tomas Espedal, Pål Vegard Hagesæther, Frøydis Braathen, Thomas Spence og Constantin Eberle.

Publisert: 02.11.19 - d.d.

Oslo 13. januar 2020

Innholdsfortegnelse:

Innledning	3
Kildearbeid og organisering	4
Slik startet arbeidet	4
Slik ble arbeidet organisert	5
Hva vet forskerne?	7
Jakten på mer informasjon	8
Stiftelsestilsynet som "smutthull"	9
En norsk lærebok	9
Gode på søknader	10
Økonomianalyse	11
Bekymring i Drammen	13
Egen kartlegging	13
Spesielle erfaringer og motstand	14
Inviterer politikere	15
Etiske avveininger	16
Konsekvenser	17
Veien videre	17
Saker publisert på nett	18

Innledning

- Det bor barn i en moské i Drammen. De sover der. Noen i månedsvis. Dette må dere skrive om!

Dette tipset kom fra en kilde som kjenner det tyrkiske miljøet i Drammen. Tipseren var bekymret for barne- og ungdomstilbudet til det konservative og lukkede trossamfunnet Det Islamske Kultursenter.

I to tiår har barn fra 11-12-årsalderen med tyrkisk bakgrunn tilbrakt store deler av fritiden på deres muslimske SFO-er i Drammen. Mange overnatter der i hverdagene. Det har vært omtalt i flere medier, ikke minst i Drammens Tidende. Men etter kort tids research ble klart for oss at bevegelsen var i vekst og har ekspandert på Østlandet.

Få utenforstående har kjennskap til at aktiviteten i menighetene de siste årene har vokst til et av Norges største moskénettverk, med 3775 registrerte medlemmer i Drammen, Oslo, Nedre Eiker, Stavanger, Skien og Moss. Våre undersøkelser viste at etterskoletilbudet er utvidet, tross bekymringsmeldinger fra skole og offentlige etater. Nå ønsker trossamfunnet mer overnatting for barn i Drammen og på Romsås i Oslo.

Lokalavisen Drammens Tidende har omtalt deres såkalte SFO-er [flere ganger, blant annet gjennom denne reportasjen i 2006](#). Men trossamfunnet skyr medieoppmerksomhet og holder kortene tett til brystet. Det Islamske Kultursenter tilhører en muslimsk sufi-orden som er omstridt i en rekke europeiske land. Mens andre muslimske trossamfunn er på vei bort fra koranskoleundervisning på hverdager, har denne tyrkiske bevegelsen de siste årene utvidet sin modell i Norge.

Vi ønsket å vise at dette religiøse etterskoletilbudet med overnatting for barn og unge, koranundervisning og leksehjelp, har spredd seg til flere norske byer. Gjennom betydelige eiendomskjøp for til sammen 101 millioner kroner har trossamfunnet bygget opp et omfattende tilbud.

I Norge kommer 19 prosent av trossamfunnets inntekter fra offentlig støtte - uten at myndighetene har ført kontroll eller tilsyn med barne- og ungdomsarbeidet deres. Særlig de siste åtte årene har det vært stor aktivitet og kjøp av nye bygninger for nærmere 56 millioner. Antall medlemmer har også økt, og det er opprettet nye menigheter på Østlandet. Både i Drammen, Mjøndalen og Oslo ligger menighetens lokaler i forretningsgårder eller gamle, tidligere industribygg. Men selv om vinduene var delvis tildekket, kunne vi se at det var køyesenger der.

Det Islamske Kultursenter springer ut av den tyrkiske Süleymanci-bevegelsen. Den kalles også koranskolebevegelsen og Koranskolens folk. Opplæring av barn og unge er det aller viktigste for dette trossamfunnet. Så viktig at mange familier ønsker at barna skal sove over i lokalene i hverdagene. Det Islamske Kultursenter proklamerer at deres barne- og ungdomsarbeid fremmer integrering og hjelper unge å lykkes på skolen. Kritikere mener at disse overnattings-SFO-ene segregerer og ligner et parallellsamfunn, og at de unges norskkunnskaper svekkes fordi det snakkes tyrkisk i moskeen. Flere reagerer også på at

gutter og jenter er adskilt i alle aktiviteter. Flere kilder med tyrkisk bakgrunn oppfordret oss til å se nærmere på dette miljøet.

Trosfrihet er en viktig menneskerett. Det er enhver foreldres privilegium å oppdra barna i henhold til egen tro. Men til tross for at mediene gjentatte ganger har satt søkelys på hvordan det kan være å vokse opp i religiøse miljøer, har vi lite kunnskap om hva som skjer på koranskoler i Norge.

Vi bestemte oss for å undersøke Det Islamske Kultursenter:

- Hva står de for?
- Hvorfor er de så lukket?
- Hvor omfattende er overnattingstilbudet deres?
- Hvordan finansierer de virksomheten?
- Hva lærer barna i islamundervisningen?
- Hvor godt kjenner myndighetene til dette trossamfunnet som bare i 2018 fikk nærmere fem millioner kroner i offentlig støtte?
- Hvordan opplever barna som går på SFO-ene og foreldrene deres tilbudet?
- Hvem er lederne?
- Hva sier forskere og andre som kjenner miljøet?

Med denne metoderapporten ønsker vi å inspirere andre journalister til å drive metodisk gravearbeid på religiøse bevegelser eller andre lukkede miljøer.

Kildearbeid og organisering

Slik startet arbeidet

Det Islamske Kultursenter springer ut av den tyrkiske süleymancıbevegelsen, oppkalt etter grunnleggeren Süleyman Hilmi Tunahan. Bevegelsen har opprettet mange hundre koranskoler og menigheter i Tyrkia og en rekke europeiske land.

I Norge ligger hovedsetet deres i Drammen. Vi hadde flere lange møter med våre kilder for å få et best mulig grunnlag å jobbe ut fra. Kunne de sette oss i kontakt med andre kilder på innsiden av moskeen, noen som bruker tilbudet eller noe som hadde gjort det? Var det noen som kunne tenke seg å snakke med oss og fortelle hvordan det er på disse SFO-ene?

Svaret var ikke særlig oppløftende: Dette miljøet er svært lukket, ingen tør eller vil snakke. Det er også lukket for folk med tilhørighet i andre tyrkiske miljøer i Drammen.

Et tidligere medlem sa seg villig til å dele sine erfaringer med oss, før vedkommende ombestemte seg og gjorde seg utilgjengelig. En annen tidligere SFO-elev ville ikke møtes, men var villig til å svare på spørsmål på e-post. Fra han var 12 år bodde han der alle hverdager, men var hjemme hos foreldrene i helgene. Dette pågikk i et halvt år. Vedkommende ønsket å formidle at erfaringen hadde vært positiv for ham, helt til han ikke ville være der mer. Da greide han å overbevise foreldrene sine om at han ville flytte ut av

moskeen. Han mintes at noen av barna hadde det veldig tungt der. De sluttet før eller siden, mens andre ble boende i flere år, skrev han til oss.

Samtidig har menighetsledelsen ønsket å tegne et bilde av at det er barna selv, ikke moskeen, som bestemmer om de skal overnatte eller ikke. Barna avgjør hvor mye de vil overnatte, sier de.

Slik ble arbeidet organisert

Prosjektet startet i slutten av oktober 2018 med at Olga, Thomas og nyhetsleder Christine Engh utarbeidet en prosjektbeskrivelse. På dette tidspunkt samles det inn informasjon om trossamfunnet i Drammen og deres eiendommer ved siden av andre oppgaver i redaksjonen.

I slutten av januar 2019 har Olga og Thomas nye kildemøter og drar på befaring til eiendommer i Drammen. Det opprettes en kilde liste, som i februar vokser med personer i det tyrkiske miljøet og personer som har vært i kontakt med trossamfunnet i Drammen. Olga kontakter flere tidligere elever ved overnattings-SFO-ene.

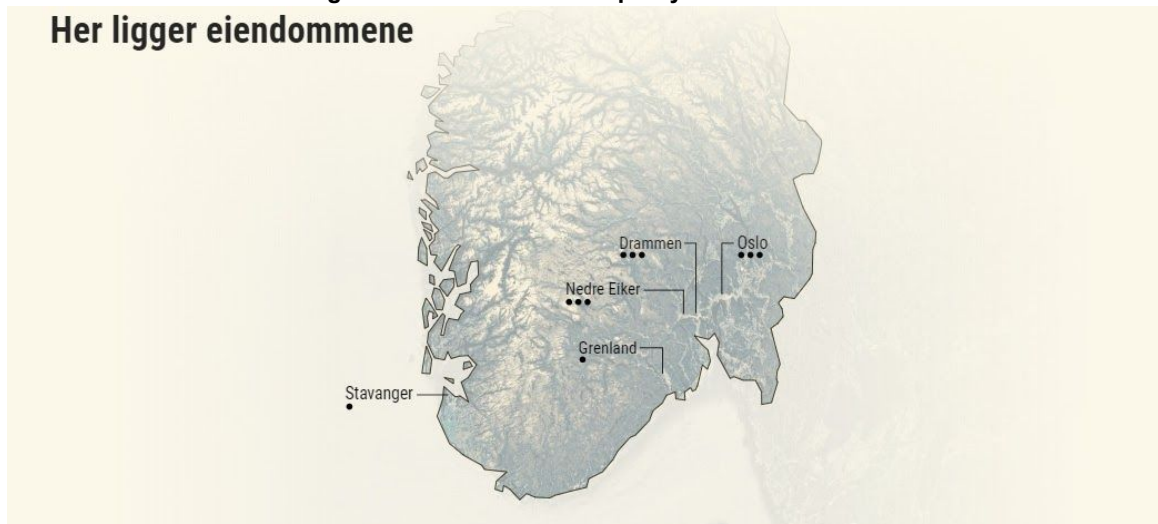
I mars starter Thomas en omfattende informasjonsjakt i ulike postjournaler, eiendomsregisteret og kommunale plan- og bygningsarkiv.

Informasjon om eiendommer, byggesaker og andre offentlige dokumenter om bevegelsens seks lokale menigheter og deres eiendommer blir lagt i en felles mappe som alle i prosjektet har tilgang til.

Totalt blir nærmere 2000 dokumenter systematisert på denne måten. Alle eiendomsoverdragelser legges inn i Excel-ark for å få bedre oversikt. På samme måte bygger vi en kronologisk oversikt over byggesaker.

Slik så oversikten over menighetenes eiendommer ut på trykk:

Her ligger eiendommene

«Gutteskolen»

Drammen

Kjøpssum: 5 280 000 kr

Kjøpsår: 2002

Antall sengeplasser: 22 senger.

Bygget er godkjent brukt til: Dagligvareforretning, «skolefritidsordning», med forsamlingslokale og mulighet for overnatting, samt to leiligheter i 4. etasje.

«Jenteskolen»

Drammen

Kjøpssum: 2 900 000 kr

Kjøpsår: 1997

Antall sengeplasser: 20 senger.

Bygget er godkjent brukt til: «Forsamlingslokale og SFO med overnatting».

Tomt til nytt menighetscenter

Drammen

Kjøpssum: 25 000 000 kr

Kjøpsår: 2013

Antall sengeplasser: Ukjent.

Bygget er godkjent brukt til: Tre eiendommer. Et ombygd leilighetskompleks med butikk i 1. etasje. Planer om å rive verkstedhall og lagerbygninger for å bygge nytt menighetscenter med moské, SFO og overnatting.

Menighetscenteret

Oslo

Kjøpssum: 12 550 000 kr

Kjøpsår: 2005

Antall sengeplasser: 6 sovesaler, gjesterom, personalrom og to leiligheter.

Bygget er godkjent brukt til: «Kulturellsenter, forsamlingslokale og Skolefritidsordning (SFO) med mulighet for begrenset overnatting» på Rødtvet.

Ønsker Romsås-SFO

Oslo

Kjøpssum: 12 350 000 kr

Kjøpsår: 2014

Antall sengeplasser: To sovesaler med plass til 20 køyesenger pluss fire soverom.

Bygget er godkjent brukt til: Forretnings- og kontorbygg, Avslag på søknad om bruksendring allmenntilgjengelig formål, kultursenter, forsamlingslokale, skolefritidsordning med mulighet for begrenset overnatting skal behandles av Byutviklingskomiteen i Oslo.

«Gamlemoskeen»

Oslo

Kjøpssum: 3 210 000 kr

Kjøpsår: 2003

Antall sengeplasser: 4 soverom.

Bygget er godkjent brukt til: Bolig, tre sammenslåtte boliger i etasjen over tidligere moské på Grünerløkka.

Menighetscenter

Nedre Eiker

Kjøpssum: 13 000 000 kr

Kjøpsår: 2011

Antall sengeplasser: 20 senger.

Bygget er godkjent brukt til: Undervisning, forsamlingslokale og overnatting.

Krokstadelva

Nedre Eiker

Kjøpssum: 2 530 000 kr

Kjøpsår: 2003

Antall sengeplasser: Ukjent.

Bygget er godkjent brukt til: Bolig.

Krokstadelva

Nedre Eiker

Kjøpssum: 3 450 000 kr

Kjøpsår: 2006

Antall sengeplasser: Ukjent.

Bygget er godkjent brukt til: Bolig.

Tidligere baptistkirke

Stavanger

Kjøpssum: 12 500 000 kr

Kjøpsår: 2016

Antall sengeplasser: Liten hybel.

Bygget er godkjent brukt til: Næring og forsamlingslokale.

The Way

Grenland

Kjøpssum: 1 900 000 kr

Kjøpsår: 2018

Antall sengeplasser: Ingen overnattingsplasser.

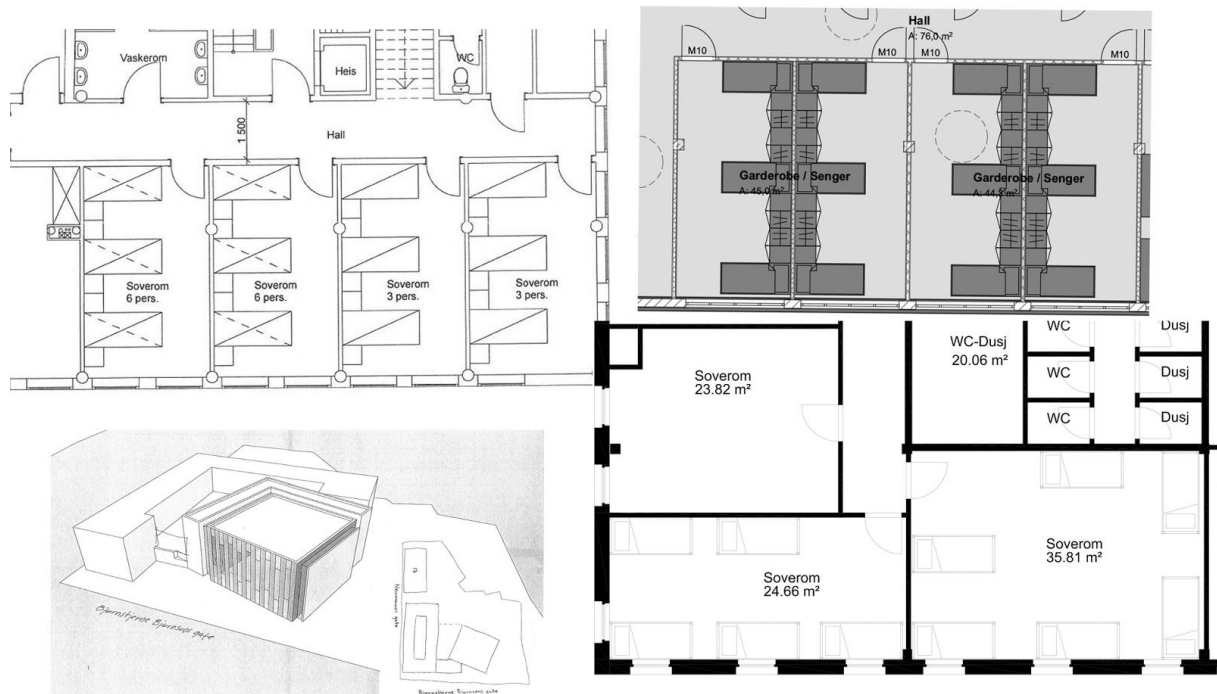
Bygget er godkjent brukt til: Forsamlingslokale, men mulighet for å omregulere til bolig.

I Drammen kommunes byggesaksarkiv dukker beskrivelser av et omfattende muslimsk SFO-tilbud opp allerede i 2002, da menigheten legger ved en prosjektbeskrivelse av sine planer i en søknad om bruksendring av en sentral kontoreiendom. De ønsker lokalene omregulert til det de beskriver som "SFO med mulighet for overnatting". Denne beskrivelsen dukker opp igjen i flere byggesaker, også i Oslo og Nedre Eiker. I Oslo bruker man i 2007 en blåkopi av prosjektbeskrivelsen fra Drammen fem år tidligere.

Vi oppdager stadig flere søknader med arkitekttegninger som viser sovesaler. Flere steder er køyesenger tegnet inn, og vi forstår at det ikke bare er i Drammen barn og unge sover over i moskeens lokaler. Det viser seg at alle overnattings-SFOene er blitt godkjent uten politisk behandling. De eneste kravene kommer fra tekniske etater. Siden dette er byggesaker og søknader om omregulering av eiendom, har ingen instanser med ansvar for barn, oppvekst eller integrering vært inne og vurdert innholdet eller hva lokalene skal brukes til.

Den ferskeste saken, Oslo-menighetens planer for et nytt menighetssenter og overnattings-SFO på Romsås, har stoppet opp. Det Islamske Kultursenter i Oslo har fått avslått sin søknad av Plan- og bygningsetaten. Men ikke på grunnlag av SFO-planene. Trossamfunnet får ikke dispensasjon fordi bygget blant annet mangler heis og parkeringskapasitet.

Sovesaler dominerer i plantegningene fra Det Islamske Kultursenter:

Journalist-teamet er fra mars 2019 redusert til én person på grunn av langtidssykemelding. Men i begynnelsen av mai blir Aftenpostens gravegruppe koblet på. Med gravesjef Tonje Egedius, Jan Gunnar Furuly og Trond J. Strøm intensiveres arbeidet.

Vi får kontakt med flere som har gått på menighetens koranskole og får stadig nye navn på folk med bakgrunn i trossamfunnet. Men selv de som har brutt ut av miljøet, ønsker ikke å snakke åpent om sine opplevelser.

Hva vet forskerne?

Vi leste oss opp på bevegelsen gjennom forskning og journalistikk om konfliktene med trossamfunnet i Tyskland, Tyrkia og flere europeiske land og kontaktet norske religionsforskere. Hva visste de om denne bevegelsen?

Den anerkjente islamviteren Kari Vogt omtalte dem i boken *Islam på norsk. Moskeer og islamske organisasjoner i Norge* (2000). Men den eneste forskeren vi finner som har studert bevegelsen i Norge, er sosialantropolog Johannes Elgvin ved Universitetet i Oslo. I forbindelse med sin hovedoppgave i 2007 utførte han feltarbeid i trossamfunnets Oslo-menighet midt på 2000-tallet. Våren 2019 gjorde vi et lengre intervju med ham på Blindern.

Men vi trengte mer oppdatert informasjon og kontaktet religionsforskere og Tyrkia-eksperter i Sverige, Danmark, Tyskland, Nederland og USA. Da vi intervjuet dem om Süleymanciene og deres overnattingstilbud, beskrev de bevegelsen som konservativ og lukket. Vi spurte også om de var kjent med andre religiøse organisasjoner - uansett religion - der barn under 16 år overnatter/bor på internat på mer eller mindre permanent basis. Totalt var vi i kontakt med rundt 30 forskere. Dem vi fant frem til, visste ikke om andre menigheter med lignende opplegg for barn, med unntak av en muslimsk skole i London.

Drammen har en lang historie med konflikter og motsetninger mellom tyrkiske menigheter. James Godbolt, historiker ved Universitetet i Sørøst-Norge, har forsket på miljøet og skriver bok om Drammens innvandringshistorie. Av ham fikk vi verdifull bakgrunnsinformasjon gjennom intervjuer og at han lot oss lese deler av den upubliserte boken sin. Han var en få som faktisk våget å uttale seg åpent om trossamfunnets praksis i Drammen.

“Den eneste muligheten dere har til å komme innpå folk i menigheten, er under Kermes”, sa en av kildene.

En eller flere ganger i året arrangerer menighetene i Oslo, Drammen og Nedre Eiker tyrkisk mat- og håndverksmesse, til inntekt for trossamfunnet. Vi besøkte Kermes til menighetssenteret i Oslo. Dessverre foregikk messen utenfor lokalene, og det var ikke mulig å komme på innsiden av moskeen. Men besøket ga oss et inntrykk av menighetens medlemmer og frivillige. Vi fikk bekreftet at også i Oslo var det utstrakt bruk av hodeplagg blant unge jenter. Kvinnene hadde samme farge og lengde på skjortene som medlemmer i Drammen. I reklamen for messen ble det lokket med mulighet til å se baking av tradisjonelle, tyrkiske lefser. Da vi spurte om å få fotografere teltet med kvinnene som bakte, fikk vi klar beskjed om at det ikke var lov. Det var få til stede uten tyrkisk bakgrunn, og det var vanskelig å få kontakt med menighetens frivillige.

Jakten på mer informasjon

Det var en utfordring å finne informasjon om trossamfunnenes aktiviteter, medlemmer og ideologi. Svært få av lederne hadde profiler på Facebook, og ingen ytret seg i sosiale medier. Vi fant ingen åpne eller lukkede Facebook-grupper, nettsider eller medlemsblader for trossamfunnene. Noen av de tilknyttede foreningene i Oslo hadde laget nettsider med litt informasjon om konferanser, messer og turer. Her var litt informasjon på tyrkisk, det var hovedsakelig videreføring av kunngjøringer fra den tyrkiske ambassaden. Men det meste var på norsk og virket å være laget for å vise frem prosjekter og aktivitet for myndigheter og offentlige etater som bidrar med økonomisk støtte og tilskudd.

Hvis man søker på Det islamske kultursenter i Brønnøysundregistrene, får man 70 treff. I den muslimske verden er det veldig vanlig å kalle trossamfunn for kultursenter. De finnes mange steder i Norge, for eksempel på Sortland, i Stange, Kongsberg og Grimstad. Hvordan finne ut hvilke som tilhører bevegelsen vi ønsket å kartlegge?

I Brønnøysundregistrene eller bedriftstjenester som Bizweb er det ikke mulig å se hvilke av de islamske kultursentrene som tilhører hverandre. Tar man rolleutskrift, vil man se noen koblinger, men hele bildet kommer ikke frem med en gang.

Siden de ulike organisasjonene er små og har lav årsomsetning, er det ikke noe krav om at de må sende inn årsregnskap eller årsmelding.

Ut fra det vi kunne se i Brønnøysundregisteret, var det intet som tydet på at sentralorganisasjonen Det Islamske Kultursenter Samfunn i Norge Diksin, var oppført med lokallag. I registeret er foreningen ført opp som "Hoved/samslutningsorgan for islamske kultursenterene i Norge", uten å fortelle hvilke.

Diksin hadde ingen hjemmeside, og det var ikke mulig å finne noen regnskap eller årsmeldinger via søk på Google.

Stiftelsestilsynet som "smutthull"

Ordningen med såkalt momskompensasjon til frivillige lag og foreninger, som administreres av Lotteri- og stiftelsestilsynet, skulle vise seg å gi oss en åpenbaring.

Dette er en gullgruve for norske journalister som jakter på informasjon om hva som skjer i disse små organisasjonene, ofte drevet på basis av frivillig arbeid og dugnad, med innslag av statsstøtte og pengegaver fra tilhengerne.

I 2018 fikk 24.055 lag og foreninger utbetalt momskompensasjon på til sammen 1,42 milliarder kroner fra Lotteri- og stiftelsestilsynet, ved at en prosentandel av deres totale kostnader ble refundert.

For å kvalifisere til denne pengestøtten kreves det at de dokumenterer sin virksomhet gjennom årsregnskap og årsmeldinger. Det er også et standardisert rapportskjema som må fylles ut. Her må organisasjonene oppgi svært mange detaljer om sin egen aktivitet og hvordan de er skrudd sammen: Blant annet spørres det om antall lønnede og frivillige årsverk, gratis arbeidsinnsats, hovedaktivitet, formål, gaver og kontingentinnbetalinger fra betalende medlemmer.

Ordningen gjelder også for trossamfunn. Det var særlig interessant for oss at det kreves at organisasjoner som består av ulike lokale foreninger eller enheter, får sentralleddet til å formidle søknad og levere nødvendige rapporter og regnskap.

Gjennom innsyn i søknadene til paraplyorganisasjonen Det Islamske Kultursenter Samfunn i Norge Diksin, fikk vi full oversikt og mye informasjon om aktiviteten og økonomien i trossamfunnene.

Senere i prosessen søkte vi også innsyn i årsmeldingene menighetene i Oslo, Drammen og Nedre Eiker hadde sendt til Fylkesmannen i forbindelse med søknad om statsstøtte. Her listes menighetsarbeidet og religionsundervisningen opp, men ingen av dem nevner at de har et overnattingstilbud til barn og unge. Det visste ikke Fylkesmannen i Viken før vi ringte.

En norsk lærebok

Det Islamske Kultursenter er svært konservativt. Så hva lærer barna i religionsundervisningen?

Forsker Johannes Elgvin kunne fortelle om dette, og gjennom dokumentene fra Lotteri- og stiftelsestilsynet fikk vi nye opplysninger om bevegelsens ekspansjon i Norge de siste årene. Det kom blant annet frem at det foregår en omfattende systematisering av trosopplæringen i alle trossamfunnene under Diksin: Det skal utarbeides "fag- og opplæringsplaner for all undervisning og opplæring i regi av menighetene". Og det jobbes med å oversette en religionslærebok. Den fant vi ganske raskt på tyrkisk, russisk og engelsk via nettsøk.

I september 2019 fikk vi etter en henvendelse til Diksin tilsendt den ennå ikke utgitte norske utgaven av læreboken.

Instruksjonsbilder fra bevegelsens lærebok for unge muslimer:

"Muhtasar Ilmihal" ga oss et inntrykk av barnas hverdag i moskeene. Det er vanlig å ha detaljerte levereregler i islam, men mange andre muslimer er langt mer pragmatiske i praktiseringen av religionen sin. Ekspertene og kilder i miljøet understreker at få andre koranskoler er like iherdige i å terpe på detaljerte renselsesritualer og bønner som suleimancivbevegelsen.

Gode på søknader

Første gang kultursenteret er i kontakt med myndighetene i Oslo, er etter at Oslo bygningskontroll har besøkt menigheten på Grünerløkka i 1991, viser vår innsynsrunde i kommunale arkiver. Søknaden innvilges med ett krav: Himlingen over bønnerommet må lydisoleres mot naboene over. I årene etter skal det komme mange byggesøknader fra denne muslimske minoriteten.

Da vi utvider vår kartlegging av de norske süleymanciene, vokser det frem en flora av verdslige foreninger rundt trossamfunnene i denne bevegelsen. Vi tar rolleutskrift av nøkkelpersoner og styremedlemmer i menighetene via Bizweb. Disse er gjerne koblet til et nett av overlappende foreninger, ofte registrert på samme adresser som moskeene og med de samme styremedlemmene. Det er kvinneforeninger, ungdomsforeninger, begravelles- og hjelpeforeninger, arbeiderforeninger og kulturforeninger.

Disse mottar igjen ulike tilskudd eller søker prosjektmidler fra forskjellig offentlige instanser. Det finnes utallige støtteordninger og tilskudd for å fremme integrering, men ingen samlet

oversikt. Omfanget av slike inntekter kartla vi gjennom innsyn i søknader og tilskuddsutbetalinger på "våre" foreningsnavn og moskéadresser hos kommunale etater, Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi), departementer, tilsyn og direktorat med tilskuddsordninger.

Slik offentlig pengestøtte krever at mottaker leverer rapporter og dokumentasjon. Her var det også mye informasjon om bevegelsens aktiviteter og planer.

Eksempelvis fikk vi kjennskap til byggeplaner og tilstand på eiendomsmassen hos flere trossamfunn gjennom søknader om tilskudd til privateide kirkebygg (Kulturdepartementet). I rapporter fra prosjekter mot tvangsgifte (IMDi) oppgir menigheten at de samarbeider med barnevernskontorene i Groruddalen for å hindre omsorgsovertakelser i familier med tyrkisk bakgrunn.

Her er noen av tilskuddene Det Islamske Kultursenter i Oslo har fått:

- En rekke foreninger tilknyttet menigheten har mottatt over 2,3 millioner kroner i ulike offentlige støtteordninger de siste fem årene.
- Tyrkisk Hjelp og Støtteforening, Tyrkisk Kvinneforening og Tyrkisk Barn og Ungdomsorganisasjon har mottatt 463.080 kroner i integreringsstøtte fra Oslo kommune de siste fem årene.
- Tyrkisk Hjelp og Støtteforening, Tyrkisk Kvinneforening har mottatt 826.000 kroner i støtte til leksehjelp i samme periode.
- Senter for flerkulturell ungdom i Oslo har mottatt 412.348 kroner i etablerings- og driftsstøtte fra Kulturretaten siden 2015. I tillegg har foreningen mottatt 1.216.128 kroner i statlige tilskudd til barne- og ungdomsorganisasjoner de siste fem årene.

Økonomianalyse

På bakgrunn av alle dokumentene vi fikk ut om bevegelsens organisasjoner fra Lotteri- og stiftelsestilsynet, laget vi en økonomianalyse av pengeflyten i hovedorganisasjonen Diksin og alle de lokale menighetene.

Dette ble systematisert i regneark, ett for hver organisasjon, og til slutt summert opp for alle. I de samme arkene blir opplysninger om kjøp og salg av eiendommer plottet inn. Fra årsrapportene som er lagt ved i forbindelse med søknaden om momskompensasjon, finner vi opplysninger om blant annet lån og beholdning på bankkontoer, og det kommer frem en stor giverglede i form av gaver fra medlemmene.

I enkelte tilfeller er det gaver som går på tvers av organisasjonskartet. Særlig var dette vanlig når nye menigheter er i oppstartsfasen og trenger hjelp til å gjennomføre eiendomskjøp.

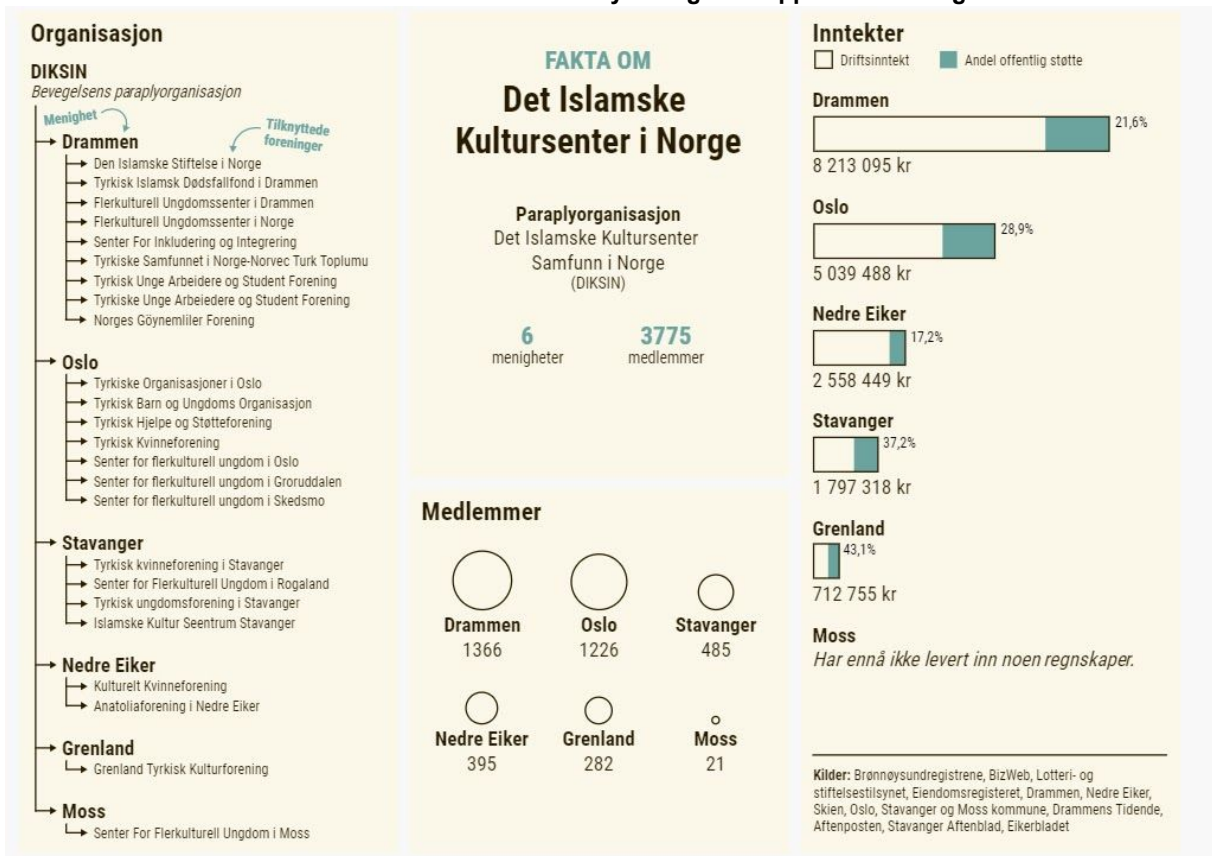
Noen av funnene:

- Menighetene har kjøpt eiendommer for ca. 101 millioner kroner. Særlig de siste åtte årene har det vært stor aktivitet, med kjøp av bygninger og eiendommer for 56 millioner kroner.
- Menighetene og sentralledet hadde ved inngangen til 2018 en samlet lånegjeld på 45 millioner kroner. Dette er oppsiktsvekkende, ikke minst for en så konservativ

bevegelse, fordi mange muslimer regner låneopptak som et brudd på islams forbud mot renter. Det er derfor det vanlig å finansiere moskeer med gaver fra privatpersoner og muslimske land.

- 19 prosent av totalinntektene, nærmere 5 millioner kroner, kom fra offentlig støtte i 2018.
- Utvidelsen og opprettelsen av nye menigheter har blant annet skjedd gjennom gaver og interne lån mellom organisasjonene, samt ved at nøkkelpersoner har lånt ut private midler.
- Tilhengerne er villige til å strekke seg langt når det gjelder å bidra: I 2017 ga 113 medlemmer i Stavanger-menigheten 1.217.000 i gave til menighetsarbeidet – nær 11.000 kroner pr. person.
- I Oslo ble det i 2017 samlet inn over 2 millioner i gaver.
- Flere medlemmer forteller om sterkt press om å gi gaver.

En tabell som viser noen av funnene fra økonomianalysen og overlappende foreninger:

Betent sak i Drammen

I 2016 blir det kjent at en ungdomsskole er bekymret for en gruppe elever som ifølge rektor sover på koranskolen i Drammen fem dager i uken. Skolen opplever at flere av dem er faglig svake, snakker dårlig norsk, har sluttet på andre aktiviteter, er isolert fra andre barn og har utviklet et miljø med mye mobbing.

– Det bekymrer oss, forteller ledelsen i et møte med politiet, som blir gjengitt i en [artikkel](#) i fagforeningsbladet Fontene og trykket i Drammens Tidende.

Thomas og Tonje forsøker våren 2019 å finne ut hva slags kontakt Drammen kommune har hatt med trossamfunnet og hvordan man fulgte opp bekymringsmeldinger fra politiet og skoler.

Det blir raskt klart for teamet vårt at dette er en betent sak i kommunen. Selv offentlig ansatte ledere ønsker ikke å uttale seg med navn i avisen. Etter oppslagene i 2016 ble trossamfunn som hadde barne- og ungdomstilbud innkalt til et møte med kommunen. Men i kommunens arkiv er saken avsluttet med møteinnkallingen. Thomas forsøker seg med innsynsbejæring i sakens ikke-journalførte dokumenter, uten hell. Med hjelp fra en uredd arkivmedarbeider etterlyses dokumentene internt. Tidlig i april dukker det opp både et referat fra møtet og kartleggingsrapporter fra trossamfunn som deltok.

Men kommunen hemmeligstempler kartleggingen ved å vise til offentlighetslovens § 14 første ledd om intern saksforberedelse - og at informasjonen vil kunne lette gjennomføringen av lovbrudd, hjemlet i § 24 tredje ledd første punktum.

Over en måned senere, 10. mai 2019, blir dette delvis omgjort etter klage, og Aftenposten får kartleggingsskjemaene. Trossamfunnenes navn blir sladdet, men kun én menighet rapporterer om overnatting. Antallet barn som overnatter varierer fra dag til dag, heter det i svarskjemaet som ble sendt til kommunen. “Noen ganger 10, andre dager 18”, skriver trossamfunnet.

I Dagsavisen Fremtiden i mai 2019 forteller [undervisningsdirektøren i Drammen at bekymringssaken i 2016 var basert på rykter om moskéovernatting. Hun kjenner ikke til at barn overnatter fast hos Det Islamske Kultursenter i dag.](#)

Egen kartlegging

Kilder hadde fortalt at barn og unge overnattet i forretningsgården til menigheten på daglig basis. Dersom vi skulle skrive det, måtte vi dokumentere det. Vi visste at menigheten selv hadde holdt kortene tett til brystet når andre medier spurte om overnattingen. Derfor ønsket vi å kartlegge mest mulig selv, før vi kontaktet ledelsen.

Hvordan skulle vi gjøre det? Vi skjønte at vi måtte gjøre egne observasjoner.

Vi holdt oss på avstand og optrådte svært diskret, men gjennom å observere inngangen til lokalene utvalgte dager våren og høsten 2019, kunne vi ved selvsyn se hvor mange barn og unge som gikk inn på menighetens jente- og gutteskole i Drammen etter skoletid og hvor mange som kom ut om morgenen.

Vi observerte at barn sov over i menighetens to bygårder i Drammen alle de fem hverdagene vi var til stede. De dagene Aftenposten observerte aktiviteten, var det bare mandag morgen ingen hadde sovet over fra dagen før. I løpet av de andre hverdagene vi var der, så vi mellom 12 og 31 barn forlate gutte- og jenteskolen om morgenen.

Vi gjorde også stikkprøver ved menighetssenteret på Rødtvet og i Mjøndalen, som gjorde at vi kunne slå fast at barn også sover over i Oslo og Nedre Eiker.

Dette tilbudet kan sammenlignes med speideren og søndagsskolen, hevder noen.

Vi kontaktet store organisasjoner som Kristne Friskolers Forbund, Pinsebevegelsen, Jehovas vitner og Brunstad Christian Church. De opplyste at de ikke har overnattingstilbud for barn under 16 år som en del av sitt barne- og ungdomsarbeid.

Også Islamsk Råd Norge (IRN), Muslimske Dialognettverk (MDN) og andre muslimske trossamfunn opplyser at man har gått bort fra kveldsundervisning på hverdager i koranskolene, og det ble påpekt at overnatting i forbindelse med koranundervisning ikke er vanlig og at undervisningen nå i større grad foregår på norsk.

Spesielle erfaringer og motstand

Det var svært vanskelig å komme på innsiden av miljøet. Kildene våre er engstelige for å legge seg ut med menigheten. De frykter at de vil bli uglesett og ekskludert og at de risikerer å miste kontakt med familie og venner, dersom de blir avslørt. Vi var derfor nødt til å love dem anonymitet, dersom de skulle snakke. De få som vil si noe, forteller anonymt, i frykt for reaksjoner og sladder rettet mot seg selv eller sine barn. Samtidig er de veldig bekymret for at barna og ungdommene blir oppdratt i et lukket miljø på siden av det norske samfunnet. De frykter at det fører til utenforskap for disse unge, og at de risikerer å bli hengende etter, både når det gjelder utdanning, arbeid, økonomisk uavhengighet og likestilling.

Det tyrkiske miljøet i Drammen er splittet. Noen er svært konservative og religiøse, andre er sekulære og har et mer avslappet forhold til religionen. Det Islamske Kultursenter kommer under den førstnevnte kategorien.

Da vi følte oss trygge på at vi hadde nok dokumentasjon og hadde kartlagt så mye vi kunne på egenhånd, kontaktet vi menighetsledelsen.

18. september 2019 spurte vi om å få komme på besøk og intervjuere ledere, elever og foreldre. Svaret fra lederen i paraplyorganisasjonen Diksin ble slik som våre kilder hadde forberedt oss på; ingen ville intervjues. Vi fikk heller ikke komme på besøk. Alle spørsmål måtte sendes på e-post.

Samtidig fikk vi beskjed om at alle menighetene er "selvstendige juridiske enheter", at vi måtte forholde oss til hver og en av dem og henvende oss til lokalmenighetene separat.

Lederen for menigheten i Oslo mente at vi ikke hadde noen sak og at vi forsøkte å finne opp hjulet på nytt. Flere ledere ga uttrykk for at de ønsket at vi ikke skrev om dem. De påpekte at mange er fiendtlig innstilt til muslimer og at det var kort tid siden terrorangrepet mot en moské i Bærum. De mente vi kunne sette barna i fare ved å skrive om dem.

Å gjøre intervjuer i flere omganger på e-post, med en rekke oppfølgingsspørsmål til menighetene i Oslo, Drammen og Nedre Eiker, tok mange uker. Ledelsen brukte lang tid på å svare og vi måtte purre flere ganger. Men dette var eneste mulighet til å få høre hvordan de selv omtalte barne- og ungdomsarbeidet sitt og å få deres forklaring på hvorfor barna overnatter.

Den 10. oktober, etter at vi hadde sendt alle trossamfunnene spørsmål og gitt alle mulighet til å imøtegå opplysninger i sakene våre, overrasket styrelederen i Oslo oss med tilbud om å komme og besøke moskeen på Rødtvet.

Fire dager senere fikk Thomas og Olga og fotograf Stein Bjørge omvisning i lokalene. Vi fikk ikke komme mens det var barn der eller snakke med foresatte. Betingelsene var at teamet måtte ha godkjenning for å ta bilder og at det ikke ble sitert fra besøket. Vi fikk se lokalene, men ikke stille spørsmål. Det måtte fortsatt gjøres skriftlig, Vi valgte likevel å dra, da ingen medier hadde fått slik innpass i Oslo-menigheten tidligere.

Under befaringen ble terrorangrepet i Bærum trukket frem flere ganger.

Inviterer politikere

Det Islamske Kultursenter ønsket ikke å snakke med oss eller hjelpe oss å komme i kontakt med elever og foreldre. Men etter at de første sakene ble publisert, ble det satt i gang en omfattende kampanje overfor andre medier, politikere og lokale myndigheter.

Den første arbeidsdagen etter at Aftenposten publiserte den første artikkelen, lørdag den 2. november, var styrelederen i Drammen-moskeen på kontoret til byens utdanningsdirektør. Med seg hadde han foreldre som skal ha svært fornøyd med opplegget Aftenposten hadde omtalt.

«Aftenposten har bevisst klart å lage storm i et vannglass, og en rekke personer/politikere har benyttet seg av anledningen til å blåse vind i sin egen seil uten å undersøke saken nærmere», skriver styreleder i Det Islamske Kultursenter i Oslo i e-poster til integreringsminister Jan Tore Sanner (H) og barne- og familieminister Kjell Ingolf Ropstad (Krf) i november 2019.

Trossamfunnet inviterer statsrådene til sitt menighetssenter i Groruddalen.

«Vi ønsker gjerne å invitere Statsråden til våre lokaler for å vise våre lokaler og iverksette en dialog gjennom direktekontakt. Vi svarer gjerne på spørsmål Dem måtte ha.»

Også utvalgte politikere inviteres til moskeen i Oslo.

<https://www.aftenposten.no/norge/i/P9L1Bb/oslo-hoeyre-er-begeistret-for-omstridt-moske-tilb-ud-men-integreringsministeren-fra-samme-parti-er-bekymret>

Etiske avveininger:

“Aftenposten vil kunne stilles ansvarlig for enhver uønsket hendelse som trossamfunnet eller dens medlemmer/brukere vil måtte kunne oppleve etter en evt. publisering”, skrev styrelederen i Oslo i en e-post til oss.

Vi er enige med ledelsen i Det Islamske Kultursenter i at muslimer utsettes for trusler og hat også i Norge. Før vi publiserte, tok Aftenposten derfor kontakt med politiet og PST, for å høre hvordan de vurderte trusselsituasjonen mot norske muslimer generelt, og mot denne menigheten spesielt. De kunne opplyse at trusselnivået ikke var forhøyet, og at det ikke var

spesielle omstendigheter rundt denne menigheten. Vi bestemte oss likevel for å ta noen ekstra hensyn:

- Basert på arkitekttegninger hadde vi laget en detaljert 3D-animasjon som viste innsiden av en av bygningene der SFO-tilbudet i Drammen holder til. Av sikkerhetshensyn fjernet vi de fleste animasjonene.
- Av hensyn til sikkerheten til barna, de ansatte og øvrige medlemmer skrev vi ikke adressene til noen av menighetenes eiendommer.
- I all hovedsak brukte vi ikke bilder av trossamfunnets ledere, noe som var et sterkt ønske fra deres side.
- For å ha dokumentasjon fotograferte vår fotograf barn på vei inn og ut av de ulike SFO-ene. Bildene var tatt slik at barna var anonymisert, Vi valgte likevel ikke å bruke bildene slik de var. Isteden anonymiserte vi barna fullstendig ved å ta dem ut av bildene og erstatte dem med animasjoner/tegninger. Dette ble teknisk utført av utvikler Per Byhring. I nettutgaven fremstår disse som bevegelige animasjoner.
- Vi hadde også diskusjoner om ordbruk i sakene. Trossamfunnet ønsket ikke at vi omtalte tilbudet som koranskole, da det omfatter mye mer enn det. Selv kaller de det konsekvent for et etterskoletilbud, der barna blant annet får religionsopplæring. De mente også at det var galt av oss å bruke begrepet skolefritidsordning. Vi valgte likevel å kalle tilbudet for en SFO, ettersom menighetene selv har brukt dette begrepet i søknader og beskrivelser til myndighetene.
- Mange av våre kilder krevde å være anonyme hvis de skulle uttale seg. Vi var helt avhengige av disse kildene for å få informasjon om menigheten. Samtidig skal man være varsom med bruken av anonyme kilder, og sammen med nyhetsredaktøren gikk vi nøye gjennom hvilke påstander vi viderebragte. Mye av det kildene fortalte, tok vi ikke med, da vi ikke kunne belegge det med andre, åpne kilder.
- Overraskende var det også at i arbeidet med sakene fra Drammen ble det utfordrende å få kilder i det offentlige apparatet til å stille, inkludert folk i lederstillinger. Mye av det de fortalte kom i form av bakgrunnsintervjuer. Vi prøvde å få flere til å uttale seg med navn. Da det ikke gikk, var det mye av informasjonen som de kom med, som rett og slett ikke kom på trykk.

Konsekvenser

Alle Aftenpostens gravesaker ligger bak betalingsmur. Sakene om de muslimske overnatting-SFO-ene ble godt lest og skaffet avisen flere hundre nye abonnenter. Den første saken ble fulgt opp av både riks- og lokalpresse. Det samme gjaldt mange av oppfølgerne. Sakene våre har vakt oppsikt, engasjement og debatt, også på Stortinget og i regjeringen.

Her er noen av konsekvensene serien fikk:

- Kort tid etter publisering blir saken tatt opp i Stortinget. Aps Torstein Tvedt Solberg ber barne- og familieminister Kjell Ingolf Ropstad (KrF) redegjøre for hvordan trossamfunnet har kunnet utvikle en overnattingspraksis uten kvalitetskrav og tillatelse. Også partiets integreringspolitiske talsperson, [Siri Gåsemyr Staalesen](#) og [Masud Gharahkhani \(Ap\)](#) ber Ropstad redegjøre for hvordan regjeringen skal følge opp et stortingsvedtak om at det må gjennomføres tilsyn av koranskoler.
- Frp varslar bråk når ny trossamfunnslov skal behandles det neste halvåret.

- Likestillingsombudet har bedt regjeringen granske trossamfunnets tilbud.
- Kunnskaps- og integreringsminister Jan Tore Sanner (H) vil i samarbeid med Kulturdepartementet og Barne- og familiedepartementet «sette ut et oppdrag» for å få mer kunnskap om ulike organisasjoners SFO-lignende aktivitetstilbud for barn og unge etter skoletid.
- Tre partier går inn for forbud mot lukkede overnatting-SFO-er. SV har fremmet lovforslag om det. Arbeiderpartiet og Frp er enige.
- Utdanningsetaten i Oslo, som dro på befaring etter at Aftenposten hadde kartlagt hvor mye trossamfunnet har fått i tilskudd, oppdaget at det ikke blir gitt leksehjelp i moskeen, noe de får støtte til og bruker som argument for å ha et SFO-tilbud. Etaten har vedtatt at deler av tilskuddet må tilbakebetales.
- Byråd for kunnskap og oppvekst i Oslo, Inga Marte Thorkildsen (SV) setter i gang full gjennomgang av den kommunale støtteordningen til leksehjelp fra foreninger. Hun vurderer å kutte tilskuddsordningen.
- Drammen kommunes Integrerings- og fattigdomsutvalg kartlegger etterskole-tilbudene som drives av ideelle, religiøse og frivillige organisasjoner. I utvalgets ferske sluttrapport er det nå fremmet forslag om at kommunen skal utarbeide kvalitetskriterier for etterskole-tilbud, der ett av kravene er norsktalende pedagoger.
- I Nedre Eiker oppdaget brannvesenet at de ikke hadde menighetssenteret på sin liste over særskilte objekter, fordi de ikke hadde blitt varslet om at det overnatter barn i bygget. Brannvesenet i Drammen dro på tilsyn rett etter at saken vår ble publisert.
- Ordføreren i Drammen har bestilt full gjennomgang av trossamfunnet og SFO-en for å legge frem til formannskapet/bystyret.

Veien videre

Aftenposten har fått inn mange gode tips og vi er ikke ferdig med deknningen av dette sakskomplekset. Det er varslet granskinger og kartlegginger av trossamfunnets arbeid med barn og unge fra departementer og lokale myndigheter.

I løpet av våren skal den nye [trossamfunnsloven](#) fremmes for Stortinget. Der er det varslet at koranskoler blir et hett tema, og det kommer trolig til å bli omkamper om tilsyn og krav innad i regjeringen.

Saker publisert på nett

02.11.19: [De kaller det en SFO. Med overnatting.](#)

02.11.19: [Menigheten ønsker ikke medieoppmerksomhet. Bli med inn.](#)
03.11.19: [Abid Raja: Muslimsk «SFO» er skadelig og uønsket i Norge](#)
05.11.19: [Har ikke ført tilsyn med overnattings-SFO-en](#)
05.11.19: [Slik har Det Islamske Kultursenter finansiert eiendomskjøp for 101 millioner](#)
06.11.19: [Leksehjelptilbudet til Det Islamske Kultursenter fikk 95.000 kroner. Nå vurderer Oslo kommune å kreve pengene tilbake.](#)
06.11.19: [Forklart podcast: Barn overnatter på omstridt SFO](#)
08.11.19: [Ap krever at regjeringen stanser muslimske overnattings-SFO-er](#)
09.11.19: [Muslimske internater for barn er omstridt i Europa](#)
18.11.19: [Politikerbefaring på Romsås: Skeptiske til overnatting og kjønnsdeling](#)
20.11.19: [Spiser bare egne halalprodukter og vil ikke gå i bursdag med både gutter og jenter](#)
27.11.19: [– Kjønnsdelte ungdomstilbud kan svekke integrering](#)
29.11.19: [Får én million kroner for å gjøre bedehus til moskeer](#)
08.12.19: [SV vil ha forbud mot lukkede overnatting-SFO-er](#)
09.12.19: [Tyrkiske innvandrere og barna deres: Færre i jobb, lavere utdanning og lavest giftealder](#)
12.12.19: [Oslo Høyre er begeistret for omstridt moské-tilbud, men integreringsministeren fra samme parti er bekymret](#)
30.12.19: [På ti år har moskeen mottatt nær en million for å gi gutter leksehjelp. Da kommunen for første gang gjennomførte tilsyn, fant man ikke tegn på leksehjelp.](#)

Se også vedlegg (pdf-fil med publiserte saker i papiravis).